

Lär känna Estland

Studiehandledning

Pär Lindström

Version oktober 2008

Intresset för våra länge bortglömda baltiska grannländer växer. Runt om i Sverige startas studiecirkelar. Det finns också mycket intressant att läsa om, och mycket att se på om man reser till länderna på andra sidan Östersjön.

Min bok att resa i Estland (Norstedts 1994) kom att användas flitigt i studiecirkelar. När jag nu gör en ny bok om Estland känns det naturligt att i än högre grad utforma den med hänsyn till självstudier och cirkelstudier, och att förse den med en studiehandledning.

Arbetet i en studiecirkel kan läggas upp på många olika sätt. En av poängerna med studiecirkeln som arbetsform är att just att cirkeln medlemmar skall medverka i planeringen av cirkeln arbete. Den indelning av materialet i olika träffar jag föreslår i denna studiehandledning skall därför främst ses som utgångspunkt för gruppens diskussioner och självständiga val av studietakt och tyngdpunkt i studierna.

Jag önskar alla läsare angenäma studier och stimulerande diskussioner!

*Växjö i november 2007
Pär Lindström*

Med "sid" avses sida i boken *Lär känna Estland*,

Copyright © 2007, 2008 Pär Lindström och Baltic Books

Baltic Books, Gailit & Lindström, K Nilssons v 26, 352 39 Växjö, 0470-74 08 08,
par.lindstrom@balticbooks.se, www.balticbooks.se

Denna studiehandledning får fritt kopieras/tryckas om samtliga sidor och all copyrightinformation inkluderas. Annan kopiering utan tillstånd i fysisk eller digital form av hela eller delar av materialet, är i lag förbjuden. Materialet omfattas inte av något av marknadens kopieringsavtal. Brott mot kopieringsförbudet som kommer till vår kännedom kommer att lagföras vid domstol.

Baltic Books

Studiehandledning till boken *Lär känna Estland*, © 2007, 2008 Pär Lindström, www.balticbooks.se

Innehåll

<p>1. Estland – ett land att upptäcka</p> <p>Lär känna varandra.
Lär känna studiematerialet.
Studiecirkelns arbetsformer.
Litteraturlistan.
Börja arbeta med studieboken.
Varje möte: Uppgifter inför nästa möte.
Vid följande möten: Vad har ni sett i tidning, på TV, hört i radio?</p>	4
<p>2. Land och folk</p> <p>Landet.
Folket. Språket. Sägner och traditioner.
Det nationella uppvaknandet.
”Den finska bron”.</p>	5
<p>3. Historia 1: Forntid och ordenstid</p> <p>Hur Estlands fick en tysk överhet.
Jämför hur det gick till när Estland och Sverige kristnades!
”Kristnade – för maktens skull”.</p>	7
<p>4. Historia 2: Svensktid, tsartid, första friheten</p> <p>Kampen 1558–1710 om ”det livländska arvet”.
Under ryske tsarens tyska adel.
Världskrig, revolutioner, frihetskrig, 20 år i frihet</p>	9
5. Historia 3: Rysk – tysk – rysk ockupation Andra världskriget i Baltikum – en liten nation mellan två jättar	10
<p>6. Historia 4: Sjungande revolutionen – och sedan?</p> <p>Den Sjungande Revolutionen – en icke-vålds-kampanj av mäktig omfattning.
Och hur har det gått?
Massmediabilden</p>	11
<p>7. Sjunde och följande träffar:
reseplanering och/eller kursavslutning</p> <p>Några tips om olika alternativ.</p>	14

Första träffen: Estland – ett land att upptäcka

- **Lär känna varandra**

Var och en presenterar sig och berättar varför hon/han valt en cirkel om Estland. Är det någon som är från Estland eller något annat baltiskt land? Är det någon som varit där? Har han bilder han kan ta med och visa vid en senare träff?

- **Lär känna studiematerialet**

Dela ut materialet. Om någon har med eget material, låt det cirkulera. är det någon som har mer material hemma? Är det någon som har en karta över Estland (eller Baltikum), eller skall ni köpa en gemensamt till cirkeln? Behövs det mer material? (se sid 236–237 och litteraturlistan på www.bb-estland.se/cirklar.html)

- **Samtal om studiecirkelns arbete**

Vad är det för skillnad mellan en föreläsningsserie och en studiecirkel? I studiecirkeln behöver ingen vara lärare, tanken att man hjälps åt att ta reda på olika frågor och sedan berättar för gruppen. (Cirkelledaren är främst en administratör.) Medlemmarna i en studiecirkel beslutar själva om de vill följa Studiehandledningen eller lägga upp arbetet på annat sätt.

Pröva om ni kan jobba på det sättet! Turas om att läsa ett avsnitt ur studiehäftet till varje träff och sammanfatta det viktigaste som du ser det.

Titta tillsammans igenom litteraturlistan i slutet av detta häfte, är det någon som vill skaffa (köpa eller låna) någon av böckerna och sedan berätta om den för de övriga i gruppen? Det bästa är om någon varje träff kunde presentera någon bok, en faktabok, en roman, eller en diktbok (det kan räcka om hon/han har läst ett kapitel som verkar intressant och berättar om detta). Försök fördela arbetet så att det inte alltid är samma person som redovisar.

- **En första titt på studiematerialet**

Låt någon läsa högt ”Kort om Estland” på omslagets insida. Diskutera punkterna!

Om tiden medger: låt någon läsa ”Estland – ett land att upptäcka” sid 5–6, diskutera!

- **Till nästa träff**

Varje träff väljer ni en ”dagens text” i boken som alla skall försöka hinna läsa till nästa möte? Vad blir ”dagens text” vid nästa träff? Förslag: sid 17–31.

Vem kan nästa gång inleda med att sammanfatta det viktigaste hon/han uppfattat i texten?

Ni kan dela på det (se anvisningarna för nästa träff) så att någon berättar om *landet*, någon om *folket*, någon om *språket*, någon om *sägnen och traditioner* och någon om *det nationella uppvaknandet*.

Är det någon som nästa gång kan berätta om någon annan bok?

Kom överens om att följa med i tidningar, radio och TV för att nästa gång ta upp sådant som nämnts – eller borde ha nämnts.

Vem fixar fika till nästa träff, om lokalen är sådan att ni sköter det själva.

Andra träffen: Land och folk

- **Landet** (Sid 17, 19).
Lägg fram eller häng upp kartan över Estland om ni hunnit skaffa en sådan.
 - Vad omfattar de olika landsdelarna, var ligger de viktigaste städerna, floderna och sjöarna? Om någon redan varit i Estland, vilka områden besökte ni då?
 - Vilka länder i Europa har mindre yta än Estland?
 - Vad skiljer Estland från Sverige beträffande berg, skogar, våtmarker?
- **Folket** (Sid 19 till höger, sid 29, rutan sid 18)
 - Vilka länder i Europa har mindre befolkning än Estland?
 - Hur har Estlands befolkning förändrats under 1900-talet?
 - Visste ni sedan tidigare att de olika baltiska folken inte förstår varandras språk?
 - Diskutera skillnader mellan de baltiska nationerna.
 - Diskutera de egenskaper som nämns på sidan 29. Är det likt några andra folk? Svenskar? Finnar? Hur kan dessa egenskaper ha formats av esternas historia?
- **Språket** (Rutan sid 20)
 - Finska, estniska, samiska och ungerska har ni alla hört talas om, men visste ni att språk från samma språkfamilj talas av 2¼ miljon människor i Ryssland?
 - Släktskapet mellan de finska och estniska språken öppnade ett fönster i järnridån, esterna längs Estlands nordkust kunde under flera årtionden följa finsk TV, de var bättre informerade om förhållandena i väst än några andra sovjet-medborgare. Kan det ha bidragit till Estlands snabba utveckling efter självständigheten?
 - Gemenskapen mellan ester och finnar har tagit sig många fler uttryck, se ”Den finska bron” här nedan.
- **Sägner och traditioner** (Sid 21–22.)
 - På sid 21 talas om förkristna traditioner. Vad vet ni om svenska traditioner från samma tid?
 - I rutan sid 18 sägs att ester och letter har besläktad historia. Diskutera hur kristnande, reformation, industrialism och naturintresse förenar dem med de nordiska folken.
 - På sid 22 berättas om inflytande från tysk, svensk och rysk överhöghet. Från vilka länder har vi i Sverige under olika tider hämtat kulturimpulser?
- **Det nationella uppvaknandet** (Sid 23–28 samt om tiden medger sid 223–225.)
 - När slutade den svenska bondebefolkningen att identifiera sig efter by eller landskap för att börja tala om sig själva som svenskar?
 - Vilka krafter i samhället drev på denna utveckling – bönderna eller överheten? Och hur var det i Estland?
 - I länder som kämpade för frigörelse skapades ofta ett *nationalepos*, en mer eller mindre legendarisk saga om svunna tider och forntida hjältar. Vad säger *Kalevipoeg* om esterna?
 - I Sverige utsågs för några år sedan ett nationalepos. Vad säger det om svenskarna? Varför har vi inte fått ett nationalepos tidigare?
- **Litteratur**
 - Är det någon som kan berätta om någon bok hon/han läst?
 - Kan någon kolla vad som finns om Estland i det lokala biblioteket? Är det något värt att låna och läsa?

- **Vad har media rapporterat?**

- Diskutera! Ta gärna med tidningsklipp!

- **Expertmedverkan, film/video**

- Be någon kontrollera med studieförbundet om ni kan få expertmedverkan vid ett kommande möte.

- Be någon undersöka vilka video-rullar som kunde vara intressanta att låna/hyra till kommande möten (kontakta studieförbundet, länets AV-central, biblioteket och Estniska Institutet, Wallingatan 32, 111 24 Stockholm, telefon/fax. 08 411 23 12, e-post: estniska.institutet@chello.se, <http://www.einst.ee/sverige/>)

- **Till nästa gång**

- Läs studieplanen för nästa möte och se vad olika personer kan bidra med.

I övrigt ungefär som vid föregående möte.

”Den finska bron”

Det är 80km mellan Tallinn och Helsingfors. Det finns inte (ännu) någon bro mellan städerna, men resan kan göras med helikopter på 15 minuter eller bärplanbåt på halvannan timme. Antalet resande är 5 miljoner om året. För många finnar har Tallinn haft samma roll som Köpenhamn för många svenskar, ett ställe dit man kunde resa billigt och dricka billigt.

Men kontakten har varit viktigare än så. Både finnar och ester är påtagligt medvetna om att de sedan årtusenden tillhör samma kultursfär. De har en till stora delar gemensam skatt av folkvisor, *runosånger*, som utgjort basen för ett nationalepos i vardera landet, *Kalevala* och *Kalevipoeg*. Båda folken har tidvis varit en del av det svenska riket, och i hundra, respektive tvåhundra år av det ryska tsarriket. Både under svensk tid och under rysk tid gick kulturströmmar i båda riktningarna. Den nederländske bildhuggaren Arent Passer, som i 42 år (1595–1637) hade sin verkstad i Tallinn, utförde talrika konstverk i finska kyrkor. Den tyske arkitekten Carl Ludvig Engel gjorde viktiga insatser i Tallinn innan han 1816 fick ansvaret för skapandet av det moderna Helsingfors. Den finska och den estniska nationalsången använder samma melodi av Fr. Pacius. Finska frivilliga kämpade mot sovjetiska trupper i Estland under Första världskriget, estniska frivilligförband kämpade mot sovjetiska trupper i Finland under Andra världskriget.

Estniska och finska

Estniska och finska kan från praktisk utgångspunkt sägas stå lika nära varandra som svenska och isländska. I skrift ser man att många ord är av samma stam, men det krävs en del övning för att man skall förstå varandra. Den övningen skaffade sig esterna när de under sovjettiden tittade på finsk TV! (Den finska dialekten i trakten kring Åbo är mer släkt med estniska än med finskan i Helsingfors)

Tredje träffen – Historia 1: Forntid och ordenstid

- **Estlands forntid och hur landet fick en tysk överhet** (Sid 32–40)
 - Vad är det viktiga i dagens text?
- **Jämför hur det gick till när Estland och Sverige kristnades!**
 - Det skilde bara halvtannat århundrade mellan den kristna kyrkans etablering i Sverige och i Estland, men med olika effekter för samhällets organisation. Diskutera hur det kom sig. Någon som har en historiebok för högstadiet eller gymnasiet hemma, eller Nationalencyklopedin, kan berätta vad som sägs där om detta skede i Sverige. (Se även *Kristnade – för maktens skull* här nedan).

(Även vid de tre följande mötena är det bra om ni parallellt håller koll på den samtida svenska historien!)
- **Litteratur**
 - Är det någon som kan berätta om någon bok hon/han läst?
- **Vad har media rapporterat?**
 - Diskutera! Ta gärna med tidningsklipp!
- **Till nästa gång**
 - Läs studieplanen för nästa möte och se vad olika personer kan bidra med. I övrigt som vid föregående möte.

Kristnade – för maktens skull

Det skilde bara halvannat århundrade mellan den kristna kyrkans etablering i Sverige och i Estland. I båda länderna skedde detta samtidigt med att en ny världslig maktstruktur infördes, men det fick olika resultat i Sverige och i Estland.

Sverige blev ett kungadöme

Under vikingatiden fanns inget svenskt rike, det område svearna bebodde var uppdelat i ett antal områden som styrdes av stormän och småkungar. Om fara hotade valde man en storman som ledare. Från 1000-talet hade man ständigt en vald ledare som kallades kung. Vid samma tid intensifierades missionen i svearnas bygder. Den nya kyrkan och de nya kungarna fann att de hade nytta av att stödja varandra. De tidiga kyrkorna var inte församlingskyrkor, de var gårdskapell. En storman som byggde kapell fick kyrkans välsignelse, gott anseende och bundsförvanter.

Då en ny kung skulle väljas tvingades han ge löften om hur riket skulle styras. När Magnus Eriksson valdes till kung 1319 undertecknades Sveriges första skrivna konstitution, i vilken kungen lovade att styra enligt lag och att inte utan tillstånd utkräva nya skatter. År 1335 beslutade Magnus att träldomen skulle avskaffas.

Flera gånger under medeltiden ingick två eller tre av de nordiska rikena Danmark, Norge och Sverige i union, för att kunna stå starkare mot den nordtyska Hansan. De svenska stormännen gjorde dock flera uppror mot unionskungen i Köpenhamn. De sökte då stöd från bönderna. På så sätt fick de svenska bönderna redan på 1400-talet företrädare i den svenska riksdagen.

När Sverige kristnades fanns det ingen utländsk makt som förstod att använda kristendomen som vapen eller ursäkt för sin maktpolitik. Den europeiska feodaladeln var upptagen med korståg i det heliga landet.

Det var lokala stormän som använde religionen som hävstång för sina intressen. Sverige blev ett kungadöme med en riksdag där adel, präster, borgare och bönder var representerade.

Norra Baltikum blev en adelsrepublik

Vid tiden för Estlands kristnande rådde andra förutsättningar. Korsfararna hade blivit utkastade från Palestina. En riddare som år 1200 ville vinna ära i krig mot hedningar hade bara Spanien och Baltikum att välja på. År 1199 seglade biskop Albert från Bremen med 23 skepp och 500 man in i floden Daugavas mynning. Biskopen bjöd de äldste i de liviska byarna till fest – och tog dem som gisslan, tills byarna år 1200 upplät mark för en stad. Där grundades år 1201 Riga, som sju sekel senare skulle bli Lettlands huvudstad. För att stärka kampen grundades året därpå Svärdsbrödraorden. Under drygt tjugo år, mot slutet med viss dansk hjälp, erövrades hela norra Baltikum, i stort sett det nuvarande Lettland och Estland. Erövrarna kallade landet Livland efter liverna, det finskugriska folk som då bodde vid Rigabukten.

Än i dag ser vi spåren av medeltidens historia

När det unga svenska riket skulle organiseras behövdes kunnigt folk. Från Tyskland hämtade den svenske kungen skrivare, bokhållare och gruvmästare. Tyska köpmän, hantverkare och präster bosatte sig i städerna som organiserades efter tysk förebild, i råd, skrå och gillen. På 1350-talet bestämdes i lag att i Sveriges städer fick högst hälften av platserna i rådet besättas av tyskar.

I Tallinn var den tyska dominansen ännu tydligare. Genom gillen, skrå och privilegier värnade tyska köpmän och hantverkare om sina intressen och stängde esterna ute från de mest inkomstbringande verksamheterna.

Handelsutbyte och invandring medförde både i Sverige och i Baltikum ett starkt inflytande av tidens kontinentala seder och bruk, av rättsuppfattning, religion, konst och musik. Det var vid denna tid som Norden och Baltikum införlivades i den västeuropeiska kultursfären.

(En utförlig beskrivning av vad som hände när Sverige kristnades finns i Maja Hagermans Augustprisbelönade bok *Spåren av kungens män*, 1996, även i pocket.)

Fjärde träffen – Historia 2: Svensktid, tsartid, första friheten

- **Kampen 1558–1710 om ”det livländska arvet” i det maktvakuum som uppstod efter den livländska statens sammanbrott** (Sid 41–43)
 - Vad är det viktiga i denna del av dagens text?
- **Under ryske tsarens tyska adel** (sid 44)
 - Vad är det viktiga i denna del av dagens text?
(Här kan ni även prata om *den nationella väckelsen* om ni inte hann med det under träff två.)
- **Världskrig, revolutioner, frihetskrig, 20 år i frihet** (Sid 45–49)
 - Vad är det viktiga i denna del av dagens text?
- **Litteratur**
 - Är det någon som kan berätta om någon bok hon/han läst?
- **Vad har media rapporterat?**
 - Diskutera! Ta gärna med tidningsklipp!
- **Till nästa gång**
 - Läs studieplanen för nästa möte och se vad olika personer kan bidra med.
I övrigt som vid föregående möte.
- **Om ni har tid över**
 - Om ni har tid över kan ni låta någon läsa Rutts berättelse högt (sid 54–56 och 67–69) som inledning till nästa möte.

Femte träffen – Historia 3: Rysk – tysk – rysk ockupation

- **Andra världskriget i Baltikum – en liten nation mellan två jättar** (Sid 50–59)
 - Vad är det viktiga i denna del av dagens text?
 - Diskutera ockupationerna och ockupanternas syften, deportationerna, förintelsen, flyktingarna, baltutlämningen.
 - Hur mycket av detta fick ni höra i skolan? Hur mycket har ni läst om sedan dess. Hur mycket var nytt? Är det någon som har egna minnen? Har ni hört talas om skogsbröderna förut?
- **Innanför järnridån – 46 år som förändrat land och folk** (Sid 60–69)
 - Vad är det viktiga i denna del av dagens text?
 - Diskutera Stalin-tiden och de efterföljande perioderna.
 - Diskutera plan-ekonomi och kollektivjordbruk (rutor sid 61 och 64).
 - Diskutera Rutts berättelse (Om några inte läst den kan ni läsa den högt nu.)
- **Litteratur**
 - Är det någon som kan berätta om någon bok hon/han läst?
- **Vad har media rapporterat?**
 - Diskutera! Ta gärna med tidningsklipp!
- **Till nästa gång**
 - Läs studieplanen för nästa möte och se vad olika personer kan bidra med. I övrigt som vid föregående möte.

Sjätte träffen – Historia 4: Sjungande revolutionen – och sedan?

- **Den Sjungande Revolutionen – en icke-vålds-kampanj av mäktig omfattning** (Sid 70–75)
 - Vad är det viktiga i denna del av dagens text?
 - Vilka andra icke-vålds-kampanjer som påverkat historien kan ni räkna upp?
 - Under hela den Sjungande revolutionen utsattes balterna för grova provokationer av sovjetiska specialstyrkor. Diskutera hur folkfronter och regeringar kan få alla i en hel nation att behärska sig och inte slå tillbaka i en sådan situation.
 - Titta gärna en gång till på avsnittet *En klassisk kommunistisk kupplan* (sid 74) och diskutera hur ett samhälle kan bemöta en sådan taktik.
- **Och hur har det gått?** (Studiematerialet sid 76–81)
 - Vad är det viktiga i denna del av dagens text?
 - Reflektera något över de gigantiska problem som mötte de nyvalda och administrativt ovana politiker som sattes att bygga upp ett land från grunden.
 - Diskutera hur svenska massmedia skildrat utvecklingen i de sista 15 åren i Baltikum. I texten om *Massmediabilden* nedan och ledare ur *Litauen-Nytt* 1998 nr 3 pekas på problemet att massmedia ”fastställer” vad som är sanning och helt sätter dagordningen för debatten. Diskutera massmedias roll i vårt demokratiska statsskick.
 - Diskutera Östersjöregionen som nordlig tyngdpunkt i EU:s arbete (jämför sid 81).
- **Litteratur**
 - Är det någon som kan berätta om någon bok hon/han läst?
- **Vad har media rapporterat?**
 - Diskutera! Ta gärna med tidningsklipp!
- **Till nästa gång**
 - Diskutera cirkelns fortsatta arbete. Har ni beslutat att resa till Estland? Är ni överens om hur många dagar och till vilka delar av Estland?
 - Läs studieplanen för nästa möte och se vad olika personer kan bidra med.

Massmediabilden

I början av 1990-talet, i samband med de baltiska staternas självständighetskamp och åren närmast efter, gav massmedia en i huvudsak mycket positiv bild av Baltikum. Det var de åren då de baltiska staternas BNP sjönk. Många svenskar reste med hjälpsändningar dessa år.

Så sker en vändning 1994–1995, efter att Estonia sjunkit, och samtidigt med att BNP började växa i Baltikum, nu var det i stället knark, hor och rån som dominerade massmediabilden. Under andra delen av 1990-talet och de första åren av 2000-talet prioriterades i ”nyhetsvärderingen” bilden av en maffia från Baltikum som invaderade vårt svenska samhälle. Polisbefäl på olika håll i landet förklarade att brottligheten ökat i takt med att visumtvång avskaffats för medborgare i Östeuropa. Andra nyheter fanns det inte plats för.

Sveriges radios ekoredaktion jämförde i februari 2005 dessa uttalanden med statistik från brottsförebyggande rådet, och fann att just åren efter att visumtvånget

avskaffats sjönk bland annat inbrott starkt (se webblänk i litteraturlistan på www.bb-estland.se/cirklar.html).

Och nu, sedan de baltiska länderna kommit med i EU, är det mest bara positivt igen.

Ledare i Litauen-Nytt 1998 nr 3:

Svenska media sviker våra nya grannar!

Vi som ofta besöker Litauen, Lettland och Estland gläder oss åt att se dessa länders raska marsch mot demokrati och ökat välstånd. Den snabba ökningen av Sveriges handel med de baltiska staterna är också ett tecken på hur de nu med god fart infogas i den västeuropeiska ekonomin.

Mindre glädjande är den negativa nyhetsbevakning som består uppåtsträvande länder i det forna Östeuropa. När en turist häromåret blev av med sin plånbok i Vilnius fanns det svenska tidningar som ägnade det en rubrik på tre spalter. Men när litauer råkar illa ut i Sverige blir det inte så mycket som en notis i svenska massmedia. Jarl Branting [Svensk-Litauiska Riksföreningens ordförande] berättade i förra numret att han varit värd i Sverige för 15 litauiska arkitekter. Medan de tittade på Skogskyrkogården i Stockholm bröt sig någon in i den låsta minibussen och stal fem resväskor. Jarl kontaktade polisen som inte hade tid att sända ut en patrull, och han kontaktade ett antal tidningar men ingen har ens i notisform tagit upp händelsen. Det är lätt att tänka sig de rubriker det skulle fått om 15 ledande svenska arkitekter blivit av med sitt bagage i Vilnius!

Kjell-Albin Abrahamsson berättar från sin tid som korrespondent i Polen att hemmaredaktionens intresse för Polens ekonomiska framsteg eller EU-förhandlingar var ganska svalt. Annat var det med nyheter som gällde hor, knark och rån – det vill säga nyheter som bekräftade redaktionens förutfattade mening om förhållandet i Östeuropa.

Östersjöinstitutet i Karlskrona lät förra året en konsult göra en analys av massmedias behandling under en månad våren 1997 av S:t Petersburg, Estland, Lettland, Litauen, Kaliningrad och Polen. Undersökningen omfattade de 74 största dagstidningarna samt radio och teve på såväl nationell som lokal nivå. Totalt noterade man 853 tidningsartiklar och 117 etermediainslag.

S:t Petersburg – där kriminaliteten är störst – fick under denna månad en i huvudsak positiv publicitet, medan de baltiska staterna fick en sämre framtoning och speciellt Lettland beskrevs som ”ett extremt farligt land”. Kvällstidningarna hade 20 artiklar under perioden, samtliga gav en negativ bild av länderna i öst. Av etermedias 117 inslag gav nära hälften en negativ bild, 28 % av inslagen var neutrala och 24 % gav en positiv bild. Av morgontidningarnas inslag gav en tredjedel vardera en negativ, en neutral eller en positiv bild. De positiva inslagen kom i stor utsträckning från landsortspress på orter som hade vänort i öst.

Är det inte farligt då? Krister Salomonsson, svensk polis som varit stationerad flera år som sambandsman i Tallinn (med familj – till släktens förskräckelse) säger att han går hellre en kvällspromenad i Tallinn än i Stockholm.

Häromåret diskuterades massmedias Baltikumbild vid ett journalistseminarium. Det framhölls att massmedia här hemma rapporterar om sådant som

avviker från det normala – man förutsätter att läsaren sätter in detta i sin bild av det samhälle vi lever i. När journalisten reser i Östeuropa fortsätter han att rapportera om det som avviker – men glömmer att läsaren där hemma har en mycket ofullständig bild av det samhälle han rapporterar om.

Hur skall Svensson överhuvudtaget kunna skaffa sig en rimlig bild av vardagen i öst, om massmedia främst rapporterar om det icke vardagliga? Svenska massmedia sviker både våra grannländer på andra sidan Östersjön och sina svenska läsare genom att medverka till att befästa en vilseledande bild.

Pär Lindström 1998-09-20

Sjunde och följande träffar: reseplanering och/eller kursavslutning

Hur man vill lägga upp den/de avslutande träffarna varierar från cirkel till cirkel.

Har man bestämt sig för att resa tillsammans behöver man diskutera resmålen, antalet resdagar mm. Det kan också vara bra att använda minst en träff för att summera vad man vet om de platser man skall besöka.

Oavsett om man skall ut och resa tillsammans vill man säkert ha en avslutande träff. Man kanske inbjuder någon gäst som kommer från Estland eller varit där nyligen att berätta, man kanske ordnar en middag med estnisk mat, man kanske hyr en film och tittar på tillsammans.

För dessa träffar lämnas här ett antal uppslag, Ni beslutar själva vad ni vill göra!

Inför resa om sådan är aktuell

- **Besök i Tallinn**

Om ni tänker använda en dag eller flera i Tallinn kan det vara en stor hjälp att ha ägnat en träff åt Tallinn.

Någon kanske kan sammanfatta Tallinns historia (sid 83–86).

Någon kan peka på kartan och tala om ”att hitta i Tallinn” (sid 86 och 88–89).

Någon berättar om vad hon/han uppfattar som de viktigaste sevärdheterna (sid 87 samt några egna ”fynd” från sidorna 91–142).

- **Baltiska badorter**

Avser ni besöka någon av de större badorterna i Estland kan det vara anledning tala om de baltiska badorternas historia.

Badorterna i Baltikum har en tradition som går tillbaka till tsartiden. När hovet och adeln åkte på badsemester var det dock i början vanligen till brunnsorter i inlandet, med vatten som ansågs hälsosamt att dricka och senare även att bada i. När det blev på mode med inpackningar i lera och gyttja fick Haapsalu, Pärnu och Kuressaare ett uppsving.

Då det så småningom blev på mode att bada utomhus i saltvatten kom den baltiska kusten i fokus. Från S:t Petersburg var det närmare till den baltiska kusten än till Svarta havet.

Sandstränderna vid *Narva* och *Pärnu* i Estland, *Jurmala* i Lettland och *Palanga* i Litauen drog stora besöksskaror redan på 1800-talet.

Fråga om någon i cirkeln har tillgång till Nationalencyklopedin på DVD och kan ta med en utskrift av artiklarna om ”bad” och om ”hälsobrunn”, eller annars kan ta med

Nationalencyklopedins band 2 och 9. Vid mötet kan några turas om att läsa högt de långa men intressanta artiklarna. (Alternativt kan någon studera dem och sammanfatta dem för cirkeln.)

Inför avslutande träff

- **Vänorts- och samarbetsprojekt**

Om man bor i en kommun som har en vänort i Estland eller om det finns en församling, skola eller förening med projekt i Estland har ni nog talat om detta vid flera träffar. Samma sak om något företag på orten har en del av sin produktion förlagd till Estland.

Försök i dessa fall få någon som är engagerad i samarbetet att komma och berätta och svara på frågor om projektet, och om sina besök i Estland (om ni inte gjort det vid tidigare möte).

- **Svensk-Estniska kontakter**

Sammanfatta gemensamt vad ni vet om kontakter över Östersjön och särskilt med den ort ni skall besöka. Här några ledtrådar.

–Härnadståg under förhistorisk tid i båda riktningarna har berörts på sid 35.

–Svenskspråkig befolkning har funnits längs de estniska kusterna och öarna i varje fall sedan 1000-talet, se sid 175.

–När tyskar och danskar på 1200-talet erövrade norra Baltikum försökte Sverige också ta för sig, men led nederlag i slaget vid Lihula 1220 då ett uppbåd av krigare från Saaremaa i stort sett utplånade den svenska hären.

–Estland som del i det svenska stormaktsväldet berörs på sid 42–43.

–Vattenkvalitén i Pärnubukten har förbättrats sedan 1990, en följd av upprustningen av Pärnus reningsverk. Sverige har bidragit till både projektering och bygge.

–Svenska kommuner, församlingar, vänortsföreningar mm, har gjort viktiga insatser för att utveckla daghem, skolor, sjukvård och äldreomsorg på många håll i Estland.

Diskutera: under vilka perioder har de estnisk-svenska kontakterna varit starkast, när har de varit svagast?

- **Video**

Pröva om ni kan låna någon/några filmer att se på. Finns det medlemmar i gruppen som har något att visa? Fråga på länets AV-central. Hör med ambassaden och Estniska institutet (sid 238) om de har någon film att låna ut. Ibland kan man skaffa en video/DVD från sin vänortskommun.

- **En avslutning med estnisk mat**

En avslutning med estnisk mat är alltid uppskattat om några vill ta sig besväret att arrangera en sådan. Det ”Estniska köket” beskrivs på sid 235 och med kompletteringar på webbsidan <http://www.bb-estland.se>.

Det finns två kokböcker på svenska med estnisk mat: Ellen Roosme, *Estnisk mat*, Allmänna Annonsbyrå, 1985, 79 sidor, och Else Rabadik, *Estnisk mat*. Välis-Eesti förlag, 1954, 150 sidor. De kan lånas på bibliotek.

Mer går att hitta på Internet (sök bl.a. på ”estnisk mat”).

I Stockholm kan man köpa en del av det estniska kökets tillbehör som surkål och – vid juletid – estnisk blodkorv i Hötorgshallen, bl.a. hos *Österqvist* och *Saluplats 30/Finska butiken*.